

Michael W. Banach érsek, Apostoli nuncius
Lumen Educationis Konferencia: Innováció a katolikus oktatásban
(D50 Konferenciaközpont – Budapest - 2026. május 19.)

Tisztelt Excellenciás Urak!
Tisztelt Puskás Úr!
Kedves katolikus tanárok és nevelők!

1. **Bevezetés.** Köszönöm a lehetőséget, hogy találkozhatok Önökkel, Magyarország katolikus pedagógusaival. Az első szavam a **tisztelet és a bátorítás** kifejezése. Édesanyám második osztályos tanár volt a plébániánk iskolájában, ezért szeretném biztosítani Önöket, hogy teljes mértékben tisztában vagyok a katolikus oktatás iránti elkötelezettségük rendkívüli fontosságával. Elismerésem fejezem ki, hogy Szent István nemes országának minden szegletében gondoskodnak a Fenntartók az oktatás vitalitásáról és katolikus identitásáról. Arra bátorítom Önöket, hogy továbbra is töltsék be különleges szerepüket az Egyházban és a társadalomban a felelősségvállalás, az intelligens kreativitás és a kiválóságra való törekvés szellemében.

XIV. Leó pápa szavait idézve a *Drawing New Maps of Hope* című művében:

Az oktatás nem melléktevékenység, hanem az evangelizáció valódi szövetét képezi: ez az a konkrét mód, ahogyan az Evangélium oktatási gesztussá, kapcsolattá, kultúrává válik.... Ahol a nevelési közösségek hagyják, hogy Krisztus szava vezesse őket, ott nem hátrálnak meg, hanem új életre kelnek.... Kreativitással válaszolnak, új lehetőségeket nyitva meg a tudás és a jelentés átadására... mert az Evangélium nem öregszi meg, hanem „Íme, újjáteremték mindent!” (Jel 21:5). Minden generáció újjászülető újdonságként hallja. Minden generáció felelős az Evangéliumért, valamint annak alapvető és megsokszorozó erejének felfedezéséért.¹

A pápa azt is megjegyzi, hogy összetett, széttagolt, digitalizált környezetben élünk, amely megköveteli, hogy megújítsuk a keresztény nevelést, hogy képes legyen „értelmezni a korokat, megőrizni az egységet a hit és az értelem, a gondolkodás és az élet, a tudás és az igazságosság között”.² Mégis, most nagyobb, mint valaha, az igazi keresztény nevelés szükségessége, tehát „hogyan ne érezhetnénk a sürgető igényt elkötelezettségünk megújítására?” E megújulás középpontjában – függetlenül az egyes nevelési stílusoktól – az áll, hogy sikerüljön bemutatni „az emberről, mint Isten képmásáról alkotott képet, aki az igazságra és a jóságra hivatott”.³ Más szóval, *lumen educationis*!

2. **Az oktatás katolikus jövőképe.** Ennek a megújulásnak a gyökerei természetesen egy másik *aggiornamentó*-ban vagy megújulásban keresendők, amelyet 60 évvel ezelőtt jelentettek be a következő szavakkal, amelyekkel VI. Pál pápa és a II. Vatikáni Zsinat atyái nyitották meg a *Gravissimum Educationis* nyilatkozatot a keresztény nevelésről:

A Szent Zsinat alaposan megvizsgálta, hogy a nevelés milyen rendkívül fontos az ember életében, és hogy ennek korunk társadalmi fejlődésére gyakorolt hatása egyre nagyobb. Korunk körülményei ugyanis megkönnyítették és egyúttal sürgetőbbé tették a fiatalok oktatását, sőt, a felnőttek oktatásának szükségességét is. Az emberek jobban tisztában vannak saját méltóságukkal és helyzetükkel; egyre inkább aktívan részt akarnak venni a társadalmi, és különösen a gazdasági és politikai életben. Mivel néha több szabadidejük van, az emberek úgy találják, hogy a technológia és a tudományos kutatás figyelemreméltó fejlődése, valamint az új kommunikációs eszközök lehetőséget kínálnak számukra, hogy könnyebben hozzájussanak kulturális és szellemi örökségükhöz, és hogy jobban kiteljesedjenek a csoportok – sőt, a személyek - közötti kapcsolatokban.

¹ XIV. Leó pápa, *Drawing New Maps of Hope* apostoli levél a *Gravissimum educationis* zsinati nyilatkozat 60. évfordulója alkalmából (Szent Péter-bazilika, 2025. október 27.), 1.1. pont: https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/apost_letters/documents/20251027-disegnare-nuove-mappe.html (.) A továbbiakban DNMH rövidítéssel.

² DNMH, 1.2. pont

³ DNMH, 2.1. pont

Évek teltek, de a nyilatkozat hatása megmaradt. Valójában, az évforduló előestéjén XVI. Leó pápa aláírta a *Drawing New Maps of Hope* (A remény új térképei) című apostoli levelet, szem előtt tartva, hogy „az Egyház gazdag oktatási történelemmel büszkélkedhet, de azzal a követelménnyel is szembesül, hogy az idők jeleinek fényében fejlessze kínálatát”.⁴ A mai konferencia is ennek szükségszerűségéről tesz tanúbizonyságot: *lumen educationis*.

Ma valójában lehetőségünk van visszatekinteni a zsinat jövőbe tekintő tanítására, és felmérni, hogy a felvázolt elvek miként irányítják és formálják továbbra is a katolikus oktatás mindennapjait. A Zsinat hangsúlyt fektet a személy holisztikus – intellektuális, spirituális, erkölcsi és fizikai – formálására, ami ma is ugyanolyan releváns, mint 1965-ben volt. Egy olyan világ választóján állunk, amelyet a gyors technológiai fejlődés, a változó kulturális értékek és a hitet érő egyre nagyobb kihívások jellemeznek. A II. Vatikáni Zsinat felhívása olyan oktatás biztosítására szólít fel, amely nemcsak tudományos szempontból szigorú, hanem mélyen, a Krisztus és az Egyház tanításaiban is gyökerezik, és felkészíti a fiatalokat arra, hogy hűséges tanítványokként éljenek egy komplex világban.

A II. Vatikáni Zsinat lényegében olyan jövőképet mutat be az oktatásról, amely az emberi felvirágoztatás eszköze, és az Isten képmására teremtett emberi személy méltóságán alapul. Hangsúlyozza, hogy az oktatás nem pusztán világi, hanem mélyen szent törekvés. A dokumentum egy alapvető kijelentést tartalmaz: „A nevelés az Egyház feladata, nem csupán azért, mert el kell ismerni, mint emberi társadalmat, amely képes az oktatásra; hanem főként azért, mert kötelessége hirdetni az üdvösség útját minden ember számára, közvetíteni Krisztus életét azoknak, akik hisznek, és állhatatos gondoskodásával segíteni az embereket, hogy eljussanak az élet teljességére.”⁵ Az Egyház szerepe nem korlátozódik a gyermekek hitre nevelésére, hanem arra is kiterjed, hogy minden tanuló – háttérétől vagy körülményeitől függetlenül – széles körű és átfogó oktatásban részesüljön, amely felkészíti őt az élet teljességére Krisztusban.

XIV. Leó pápa megerősíti ezt a jövőképet a legutóbbi apostoli levelében:

A katolikus oktatási konstellációk inspiráló képet adnak arról, hogy a hagyomány és a jövő hogyan fonódhatnak össze ellentmondás nélkül: egy élő hagyomány, amely a jelenlét és a szolgálat új formái felé terjeszkedik. A konstelláció nem csupán a különböző tapasztalatok semleges és közömbös összefűzése. A láncok helyett merjünk csillagképekre gondolni, amelyek összefonódása tele van csodával és ébredéssel. Bennük rejlik az a képesség, hogy reménnyel, de egyúttal bátor újragondolással is meg tudjunk birkózni a kihívásokkal, anélkül, hogy elveszítenénk az Evangéliumhoz való hűséget. Tudatában vagyunk a nehézségeknek: a hiperdigitalizáció széttöredezheti a figyelmet; a kapcsolatok válsága megsebezheti a pszichét; a társadalmi bizonytalanság és az egyenlőtlenségek kiolthatják a vágyat. Mégis, pontosan itt lehet a katolikus oktatás jelzőfény: nem nosztalgikus menedék, hanem a megkülönböztetés, a pedagógiai innováció és a prófétai tanúságtétel laboratóriuma. A remény új térképeinek megrajzolása: ez a feladat sürgőssége.⁶

„A remény új térképei” megrajzolásának érdekében Leó valódi tanúi legyenek pápa arra kérte a katolikus pedagógusokat és oktatási intézményeket, hogy három prioritásra összpontosítsanak:

Az első a belső életre vonatkozik. A fiatalok mélységet kérnek; szükségük van a csendre, a megkülönböztetésre, valamint a lelkiismeretükkel és Istennel való párbeszédre alkalmas terekre. A második a digitális embert érinti: oktassunk a technológia és a mesterséges intelligencia megfontolt használatára, helyezzük az embert az algoritmus elé, és hangoljuk össze a technikai, érzelmi, társadalmi, spirituális és ökológiai intelligenciát. A harmadik a fegyvertelen és lefegyverző békére vonatkozik: tanítsunk erőszakmentes nyelvezetet, megbékélést, hidakat, ne falakat. „Boldogok a békességben élők” (Mt 5:9) - váljon a tanulás módszerévé és tartalmává.⁷

⁴ DNMH, 11.1. sz.

⁵ GE, 3. sz.

⁶ DNMH, 11.1. sz.

⁷ DNMH, 10.3. pont

Leó pápa tudja, hogy a 2026-os világ nagyon különbözik az 1965-östől, mégis szilárdan meg van győződve arról, hogy a GE-ben felvázolt elvek továbbra is ugyanolyan létfontosságúak, mint valaha. A mai diákok olyan kihívásokkal néznek szembe, amelyeket a zsinati atyák aligha láthattak előre: a technológiai változás gyors üteme (pl. a mesterséges intelligencia), az egyre inkább a szekularizmus és a relativizmus által jellemzett társadalom, valamint a globalizált világ, amely rendkívüli lehetőségeket és ijesztő kockázatokat is rejt magában. A katolikus iskoláknak alkalmazkodniuk kell ezekhez az új kihívásokhoz anélkül, hogy szem elől tévesztenék alapvető küldetésüket.

A mai gondolatok lehetőséget adnak arra, hogy megújítsuk elköteleződésünket ama jövőkép iránt, hogy az oktatás nem egyszerűen a diákok karrierre vagy személyes sikerre való felkészítéséről szóljon, hanem arról, hogy olyan tanítványokká formáljuk őket, akik elmennek, és átalakítják a világot Krisztus szeretetével. A katolikus iskoláknak a hit és a tanulás élénk központjainak kell maradniuk, olyan helyeknek, ahol az igazság, a szépség és a jószág keresése soha nem válik el a szeretet, a jótékonyág és az igazságosság gyakorlásától. Jó lenne emlékeznünk arra, hogy az Egyház nevelési küldetése végső soron arra szólít fel, hogy segítsünk a fiataloknak azzá válni, amivé Isten teremtette őket, miközben továbbra is olyan nevelési kultúrát építünk, amely mind az elmét, mind a lelket táplálja, és felkészíti a diákokat arra, hogy életük minden területén az Úr Jézus Krisztus igazi tanúi legyenek. *Lumen educationis*!

3. *Világszintű statisztikák a katolikus oktatás jövőképéről.* Engedjék meg, hogy most bemutassak néhány fontos adatot arról, hogy a katolikus oktatás hogyan táplálja az elmét és a lelket, és hogyan készíti fel a diákokat arra, hogy az Úr Jézus Krisztus valódi tanúi legyenek a világban. XIV. Leó pápa szavaival élve, a számok valódi csillagképet alkotnak.⁸ A katolikus oktatási hálózat a legnagyobb a világon. Hálózatán keresztül az egyház minden kontinensen közel áll a fiatalokhoz, és elkötelezett amellett, hogy életterveiket a közjó szolgálatában alakítsa ki. A katolikus iskolák és egyetemek mindenhol olyan helyek, amelyek nyitottak a párbeszédre, és előmozdítják az elfogadást, az igazságosságot, az integrált fejlődést és a békét. A Katolikus Egyház KSH szerint ez a hálózat több mint 231 000 iskolát és egyetemet foglal magában, amelyek 171 országban működnek. A kontinensek szerinti eloszlás a legnagyobb jelenlétet Afrikában mutatja (38%), ezt követi Európa (21%), Ázsia (19%), Közép-/Dél-Amerika (11%), Észak-Amerika (7,5%) és Óceánia (2,9%). A katolikus iskolákba és egyetemekre közel 72 millió diák jár, minden kultúrából és vallásból. A földrajzi eloszlás tekintetében a legtöbb hallgatóval rendelkező kontinens továbbra is Afrika (közel 31 millióval, ami a globális összlétszám 43%-a), ezt követi Ázsia (21%), Európa (14%), Közép-/Dél-Amerika (13%), Észak-Amerika (6,8%) és Óceánia (2%).⁹

Európa, annak ellenére, hogy kevesebb diákja van, mint Afrikának és Ázsiának, továbbra is jelentős számú katolikus oktatási intézménnyel rendelkezik – ami egy ősi és mélyen gyökerező hagyomány jele. Itt a katolikus iskolák és egyetemek feladata nem annyira a strukturális hiányosságok pótlása, hanem az, hogy fenntartsák az oktatás, mint a kreatív cselekvés és reflexió tapasztalatának szilárd alapvető értelmezését, lehetővé téve minden egyes személy számára, hogy átfogó oktatás révén fejlessze egyediségét, és ugyanakkor a közjó felé vezesse őt. *Lumen educationis*!

4. *Katolikus oktatás Magyarországon.* Átfogó oktatás a közjó érdekében. Az évek során a magyarországi katolikus pedagógusok pontosan ezt tették! A magyarországi katolikusok sok mindent megpróbáltak, és sok mindent el is értek annak érdekében, hogy a gyermekek számára a lehető legjobb oktatást biztosítsák. Sokat tettek annak érdekében, hogy katolikus hit gazdagságát iskolákon és vallási programokon keresztül eljuttassák a gyermekekhez. Az egyház jelenléte az oktatás területén csodálatosan megnyilvánul az iskolák és oktatási programok hatalmas és dinamikus hálózatában, amely az óvodától a felnőttkorig terjed. Az egész egyházi közösség – a püspökök, a papok, a szerzetesek, a világiak – az Egyház minden része arra hivatott, hogy egyre mélyebben értékelje ennek a feladatnak és küldetésnek a fontosságát, és továbbra is teljes mértékben és lelkesen támogassa azt.

Kezdetekben majd hosszú évekig a női és férfi szerzetesek viselték a katolikus oktatás fő szervezési és

⁸ XIV. Leó pápa ötször használja a csillagok vagy csillagképek képét a DNMH-ben: 1.2, 8.1, 8.3, 10.4, 11.1.

⁹ *A katolikus egyház statisztikai évkönyve 2024* (Vatikánváros Állam: Libreria Editrice Vaticana, 2026), 271–280. o.

tanítási felelősségét. Úttörőként, kiválóan megbirkóztak ezzel a kihívással, és ma is folytatják ezt a munkát. Az egyház és – ebben biztos vagyok – a magyar nemzet örökké hálás lesz nekik. Az elkötelezett szerzetesek és a szerzetesi közösségek jelenlétének fontossága a nevelési apostolkodásban az idő múlásával sem csökkent. Őszinte imádságom, hogy az Úr továbbra is sok fiatalt hívjon a szerzetesi életre, és hogy az evangéliumról való tanúságtételük továbbra is a katolikus oktatás központi eleme maradjon.

Az elmúlt években laikusok ezrei jelentkeztek adminisztrátorként és tanárként az egyház iskoláiba és oktatási programjaiba. Az általuk örökölt katolikus gondolkodás és nevelési tapasztalat örökségének elfogadásával és fejlesztésével teljes értékű partnerekké válnak az Egyház küldetésében, amely az egész ember nevelése és a Jézus Krisztusban való üdvösség Örömhírének átadása a fiatal magyarok egymást követő generációi számára. Még ha nem is „tanítják a vallást”, a katolikus iskolában vagy oktatási programban végzett szolgálatuk része az Egyház szüntelen törekvésének, hogy mindenkit arra vezessen, hogy *„Inkább igazságban kell élnünk, és szeretetben, hogy egyre inkább összeforrjunk a Fövel: Krisztussal.”* (Ef 4:15).

Teljesen tisztában vagyok azzal, hogy a jövőben számos kihívás merülhet fel a katolikus iskolák szervezésével, finanszírozásával és igazgatásával kapcsolatban egy egyre összetettebb és pluralistább társadalomban. Ezeket a kihívásokat mindenki megelégedésére, a közjó érdekében meg fogják oldani. Remélem, hogy az ilyen ügyeket mindenki számára igazságosan és méltányosan rendezik. Ebben a tekintetben fontos, hogy megfelelő perspektívában járjunk el. Egy katolikus pedagógus számára az Egyházat nem szabad pusztán munkaadónak tekinteni. Az Egyház Krisztus teste, amely a Megváltó küldetését viszi tovább a történelem során. Megtiszteltetés számunkra, hogy részt vehetünk ebben a küldetésben, amelyre Isten kegyelme hív minket, és amelyben együtt dolgozunk.

A Magyarországon működő katolikus iskolák valójában egy jelentős hagyomány örököseinek, valamint a társadalmi, kulturális és gazdasági szövet élő, aktív részének tekintik magukat. Új és változatos tapasztalatokkal gazdagodva elfogadják a helyzet összetettsége által támasztott kihívást, mind általános, mind helyi szinten. Minden iskola arra törekszik, hogy figyelmesen és aktívan erősítse vagy újítsa meg az intézményekkel való kapcsolatokat, elkötelezve magát a civil társadalom támogatásának súlyos felelőssége mellett. Ugyanilyen fontos a találkozás és a párbeszéd azokkal az élő tapasztalatokkal és jelentős tanúságtételekkel, amelyeket maga a társadalom folyamatosan kifejez különböző szinteken és többféle céllal. A többi iskola világa kihívást jelent számunkra, és közvetlenül bevon minket. Az egyházi közösség törődik az iskolákkal, mint ilyenekkel: minden iskolával. Az iskola az élet és a tapasztalat közössége, az oktatás és a kultúra helye, a társadalom létfontosságú intézménye. *Lumen educationis!*

5. A katolikus oktatás sajátossága. A társadalom létfontosságú intézményeként a magyarországi katolikus iskolák mindig is a tudományos kiválóság és a közösségi szolgálat hírnevét élvezték. Nagyon gyakran nagyszámú szegény gyermeket és fiatalt látnak el, és figyelnek a kisebbségi csoportok igényeire. Szívből bátorítom Önöket, hogy továbbra is minőségi katolikus oktatást biztosítsák minden szegény számára. Nem vonhatjuk kétségbe, hogy ez Isten hívásának része a magyarországi Egyház számára. Ez egy olyan felelősség, amely mélyen be van írva a katolikus oktatás történelmébe ebben az országban.

De van egy másik kihívás is, amellyel mindazoknak szembe kell nézniük, akik a katolikus oktatással foglalkoznak. Ez a katolikus oktatás egyértelmű céljainak meghatározása, valamint a megfelelő módszerek alkalmazásának sürgető kihívása a katolikus általános és középiskolai oktatásban, valamint a hittanórákon. Az a kihívás, hogy teljes mértékben megértsük az oktatást, megfelelően értékeljük annak tartalmát, és átadjuk a teljes igazságot az Isten képmására teremtet, és a Szentlélek által Krisztusban életre hívott emberi személyről. Talán a jövőben a magyarországi katolikus oktatás valódi és életképes alternatívát fog jelenteni más iskolákkal és oktatási struktúrákkal szemben.

A katolikus oktatásban az egyes tantárgyak tartalma fontos mind a vallás tanításában, mind a többi tantárgyban, amelyek az emberi személyek teljes oktatását alkotják, és felkészítik őket életmunkájukra és örök sorsukra. Helyénvaló, hogy a tanárokat folyamatosan magas szakmai színvonalú kihívások elé állítsák tanfolyamaik előkészítése és oktatása során. A hittanórák tartalmát illetően az alapvető kritérium az egyház tanításához való hűség. A pedagógusok hasonlóképpen kiváló helyzetben vannak ahhoz, hogy a fiatalokba a helyes etikai hozzáállást ültessék. Ezek közé tartozik az anyagi dolgokhoz való hozzáállás és azok helyes

használata. A diákok teljes életmódja tükrözni fogja azokat a hozzáállásokat, amelyeket a formális oktatás éveiben alakítanak ki.

A katolikus iskolák és a katolikus pedagógusok feladata, hogy a diákokban ápolják az egyén intellektuális, kreatív és esztétikai képességeket; hogy fejlesszék a diákokban az ítélőképességet, akaratuk és érzelmi életük helyes használatának képességét; hogy elősegítsék bennük az értékek érzékét; hogy ösztönözzék az igazságos hozzáállást és az óvatos viselkedést; hogy megismertessék velük az előző generációk által továbbadott kulturális örökséget; hogy felkészítsék őket a munka világára, és hogy ösztönözzék a különböző kultúrájú és háttérű diákok közötti baráti kapcsolatot, amely kölcsönös megértéshez és szeretethez vezet.

A katolikus iskolák nem magánvállalkozások, hanem az egyházi közösség életének és kezdeményezésének kifejeződései. Mindegyik egy egyedi történelem vagy egy sajátos karizma értékes és jellegzetes nyomát viseli; együtt a helyi egyház tapasztalataként jelennek meg, a közösség útján, a püspök lelkipásztori vezetése alatt. Ebben az értelemben teljes joggal és teljes felelősséggel bírnak az egyház életében és küldetésében, hogy fontos és eredeti módon járuljanak hozzá az evangelizációhoz és a lelkipásztori gondozáshoz. A katolikus iskolák és az egyházi világ - különösen a plébániák közötti kapcsolat - kulcsfontosságú identitásuk és szolgálatuk megvalósításához. Ezenkívül ez a kapcsolat elengedhetetlen egy olyan oktatási és kulturális programhoz, amely valóban foglalkozik a gyermekek életével, és a hatékony támogatás érdekében együttműködik a családjaikkal. Elsődleges célkitűzés a katolikus iskoláink egyházi megtestesülésének megerősítése - azok különböző dimenzióiban és igényeiben: plébániák és dékánások, egyesületek és mozgalmak, szervezetek és kezdeményezések.

Napjainkban a katolikus iskolák különösen arra kaptak elhívást, hogy különleges és konkrét módon járuljanak hozzá a magyarországi katolikus egyház lelkipásztori tervéhez. Ha igaz, hogy „[a] szakadást a sokak által vallott hit és a mindennapi élet között korunk legsúlyosabb tévedései közé kell sorolni”,¹⁰ akkor az Evangélium és a kultúra közötti szakadék kétségtelenül korunk egyik tragédiája: „A kultúrát minden nép közjavának, méltóságának, szabadságának és kreativitásának kifejeződésének, valamint a történelem során való fejlődésének tanúbizonyságának kell tekinteni. Különösen igaz, hogy a keresztény hit csak a kultúrán belül és a kultúrán keresztül válik a történelem részévé és a történelem alkotójává.”¹¹ A hit eredetileg és lényegében arra törekszik, hogy kultúrává váljon, azaz az értékek és jelentések élő és változatos örökségévé, amellyel válaszolni lehet a lét nagy kérdéseire, emberi arcot adni az együttélésnek, és gazdagítani a tudomány és a technológia felfedezéseit. Az iskolák az egyik kiváltságos helyek, ahol az Evangélium és a kultúra közötti párbeszéd formálására törekedhetünk, a kutatásokat és az eredményeket megosztva az új generációkkal. *Lumen educationis!*

6. *Katolikus nevelés: e-ducere. Kivezetni.* Az Evangélium és a kultúra összefüggésében fontos hangsúlyozni, hogy az oktatás egyetemes jog. Egy olyan korszakban, amelyet mély polarizáció és növekvő egyenlőtlenségek jellemeznek, az oktatás az egyik leghatékonyabb és leginkább átalakító hatású eszköz lehet - és kell is lennie - a globális integrált emberi fejlődés előmozdításához. Ez az oktatás ereje. Megfigyelhető, hogy a század sorsa, amelyben élünk, attól a szereptől függ, amelyet az oktatásnak tulajdonítunk a világ minden részén. A digitális technológia által kínált lehetőségeknek köszönhetően az oktatás általában, és a katolikus oktatás különösen, a béke felé vezető komoly utak kialakításának, a bolygó különböző régiói közötti egyenlőtlenségek csökkentésének, az emberi méltóság előmozdításának, valamint a közjó iránt elkötelezett nők és férfiak képzésének valódi mozgatórugójává válhat.

„Bárhol, ahol az oktatáshoz való hozzáférés továbbra is kiváltság” – írta XIII. Leó pápa –, „az egyháznak ajtókat kell kitárnia és új utakat kell találnia, mert a »szegények elvesztése« az iskola lényegének elvesztését jelenti.”¹² „Az oktatás a remény cselekedete és egy megújuló szenvedély, mert megmutatja az ígéretet,

¹⁰ *Gaudium et Spes* pápastori konstitúció az Egyházzól a mai világban, amelyet Összentsége, VI. Pál pápa hirdetett ki (1965. december 8.), 43. pont: https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_en.html (.)

¹¹ II. János Pál pápának a *Christifideles laici* című posztszinodális apostoli buzdítása a világban élő hívő laikusok hivatásáról és küldetéséről (1988. december 30.), 44. pont: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html (.)

¹² DNMP, 10.4. pont

amelyet az emberiség jövőjében látunk.”¹³ Ebben az összefüggésben azok, akik egy katolikus intézményben tanítanak, „olyan felelősségre kaptak elhívást, amely túlmutat a munkaszerződésükön: a tanúságtételük ugyanannyit ér, mint a tanításuk.”¹⁴ II. János Pál pápa egyszer azt mondta, hogy ma az emberek a papok „élő” szavára figyelnek, mielőtt meghallgatnák „prédikált” szavakat.¹⁵ Úgy tűnik számomra, hogy ez a katolikus tanárookra is érvényes: a diákok az „élő” szót várják Öntől, mielőtt meghallgatnák a „kimondott” szavakat. Vagy Szent VI. Pál szavaival élve: „A modern ember szívesebben hallgat a tanúkra, mint a tanárookra, és ha hallgat a tanárookra, az azért van, mert ők tanúk.”¹⁶

Míg az emberi személy áll minden oktatási kezdeményezés középpontjában, a cél az, hogy segítsünk ennek a személynek megtanulni önmaga mögé tekinteni, és „felfedezni az élet értelmét, az elidegeníthetetlen méltóságot és a mások iránti felelősséget. Az oktatás nem csupán a tartalom átadása, hanem az erények elsajátítása is. Olyan polgárokat formál, akik képesek szolgálni, és olyan hívőket, akik képesek tanúskodni, olyan férfiakat és nőket, akik szabadabbak, és már nem egyedül vannak.”¹⁷

A pápa arra is felszólította a katolikus iskolákat és egyetemeket, hogy legyenek a társadalmi és „környezeti igazságosság” példái, népszerűsítsék az egyszerűséget és a fenntartható életmódot, és segítsék a diákokat abban, hogy felismerjék a Föld gondozásáért való felelősségüket. „Minden apró gesztus – a pazarlás elkerülése, a felelősségteljes döntések meghozatala, a közjó védelme – a kulturális és erkölcsi műveltség megnyilvánulása.”¹⁸ Igen: még itt, Magyarországon is! A nagy klasszicista és pedagógus, Gilbert Highet szavaival élve: „És mégis az az érzék, amelynek a diákokban való kifejlesztésére a tanároknak a leginkább törekedniük kell, a struktúra érzéke: egy széles körű történelmi folyamat, egy nagy földrajzi összefüggés, egy nagyszerű könyv cselekményének és céljának megragadásának képessége.”¹⁹ *Lumen educationis!*

7. A katolikus nevelés, mint a szeretet kifejeződése. Ezért jelentős, hogy a *Dilexi te* apostoli buzdítás – amely kifejezetten a szegényeknek szól – teret ad az oktatás szerepének.²⁰ Ferenc pápa szavait visszhangozva, aki ragaszkodott ahhoz, hogy az oktatást a keresztény szeretet egyik legmagasabb szintű kifejezésének tekintsük, XIV. Leó pápa történelmi újraértelmezése révén emlékeztet az egyház központi szerepére az oktatásban. A XVI. századtól a XIX. századig számos szent és vallási kongregáció, valamint sok tanító apáca ingyenes, népi iskolákat alapított, előmozdítva a szegény fiatalok átfogó oktatását, amely a tudáson, a keresztény értékeken és a személyes gondoskodáson alapult. Ezek a kezdeményezések segítettek betölteni az állam hiányosságait, és leküzdeni a széles körben elterjedt írástudatlanságot.

XIV. Leó pápa szavai emblematikusak, és egyértelműen kifejeznek egy alapelvet, amikor emlékeztet arra, hogy:

A szegények oktatása a keresztény hit számára nem szívenység, hanem kötelesség....

A keresztény hagyomány a tudást Isten ajándékának és közösségi felelősségnek tekinti.

A keresztény nevelés nemcsak szakembereket formál, hanem olyan embereket is, akik nyitottak a jóságra, a szépségre és az igazságra.

A katolikus iskolák tehát, ha hűek a nevükhöz, a befogadás, az integrált képzés és az emberi fejlődés helyei. A hit és a kultúra ötvöztetésével elvetik a jövő magvait, tisztelik Isten képmását, és jobb társadalmat építenek.²¹

Befogadás... integrált képzés... emberi fejlődés... hit és kultúra... a jövő... Isten képmása... egy jobb

¹³ DNMP, 3.2. pont

¹⁴ DNMP, 5.2. pont

¹⁵ Vö.: II. János Pál pápa levele minden paphoz 1979 nagycsütörtökén: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1979/documents/hf_jp-ii_let_19790409_sacerdoti-giovedi_santo.html (.)

¹⁶ VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. december 8.), 41. pont: https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nun_tianti.html (.)

¹⁷ DNMP, 5.1. pont

¹⁸ DNMP, 7.2. pont

¹⁹ Gilbert Highet, *The Art of Teaching* (New York: Vintage Books, 1989), 249. o.

²⁰ XIV. Leó pápa *Dilexi te* apostoli buzdítása minden keresztényhez a szegények szeretetéről, különösen a 68–72. pont: https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/apost_exhortations/documents/20251004-dilexi-te.html (.)

²¹ Uott., 72. pont.

társadalom. Olyan szavak, amelyek kihívást jelentenek a katolikus iskolák és egyetemek hálózatai számára. Pontosan azért, mert – amint azt korábban említettem – én is meg vagyok győződve arról, hogy a század, amelyben élünk, sorsa attól a szereptől függ majd, amelyet az oktatásnak tulajdonítunk, olyan közös fellépésre van szükségünk, amelynek az oktatás minden szintjét magában kell foglalnia. Pragmatikus szempontból azt is hiszem, hogy Magyarországon eljött az ideje, hogy alaposan átgondoljuk az alap- és középfokú oktatáshoz való hozzáférés lehetővé tételéhez szükséges pénzügyi forrásokat. Az egyházaknak új módszereket kell találniuk a lekipásztori szolgálat finanszírozására. Nyugaton egyre több egyház hoz létre profitorientált szervezeteket, hogy bevételi forrásokat teremtsenek a költséges lekipásztori erőfeszítések finanszírozásához. És ehhez szorosan kapcsolódik, hogy az egyházak megtanulják a partnerség erejét. Az egyházak és intézményeik túl sokáig működtek elszigetelten. Több az innováció, az erő és a tanúságtétel a közös ügyért végzett közös munkában. *Lumen educationis!*

8. *Katolikus oktatás Magyarországon és Magyarorszáért.* Hogyan lehet egy jobb társadalmat építeni Magyarországon? 2023. április 30-án Ferenc pápa szentmisét mutatott be a Kossuth Lajos téren. A húsvét negyedik vasárnapjára szóló evangéliumi szakaszról szóló prédikációja során, amely Jézusnak a Jó Pásztorról és juhairól szóló elmélkedéseinek egy része a János-evangéliumban (vö. Jn 10:1-18), a Szentatya a következő álmot osztotta meg:

Testvéreim, az „elindulás” azt jelenti, hogy nekünk, Jézushoz hasonlóan, nyitott ajtókká kell válnunk. Milyen szomorú és fájdalmas látni a zárt ajtókat. Önzésünk zárt ajtóit másokkal szemben; individualizmusunk zárt ajtóit az egyre elszigeteltebb társadalomban; közömbösségünk zárt ajtóit a hátrányos helyzetűek és a szenvedők iránt; az ajtók, amelyeket bezárunk az idegenek vagy a tőlünk különbözőek, a bevándorlók vagy a szegények előtt. Zárt ajtók egyházi közösségeinken belül is: más emberek előtt zárva tartott ajtók, a világ előtt zárva tartott ajtók, a „szabálytalanok” előtt zárva tartott ajtók, azok előtt zárva tartott ajtók, akik Isten megbocsátására vágnak. Kérlek, testvéreim, nyissuk ki ezeket az ajtókat! Próbáljunk meg – szavainkban, tetteinkben és mindennapi tevékenységeinkben – Jézushoz hasonlóan nyitott ajtó lenni: olyan ajtó, amely soha nem zárul be senki előtt, olyan ajtó, amely lehetővé teszi mindenkinek, hogy belépjen, és megtapasztalja az Úr szeretetének és megbocsátásának szépségét.²²

Nyitott ajtók. Ajtók kinyitása. Gondolatok már arra, hogy ez mit jelenthet a katolikus oktatás számára? Úgy vélem, hogy a katolikus tanár és a katolikus oktatás küldetése az, hogy kinyissa az ajtókat, hogy diákjaink tovább láthassanak a falakon, amelyek egyébként sötétségbe zárnák őket. Hogyan néz ki valójában az örökkévalóság mélyére való tekintés? Ez magában foglalja, hogy képesek legyünk felismerni, magunkévá tenni és ápolni az igazság, a szépség és a jóság örök és transzcendentális javait. Ez a három transzcendentális érték függ egymástól az örökkévalóság keretein belül.

Ebben a szellemben úgy tűnik számomra, hogy a katolikus oktatás küldetése az igazság, a szépség és a jóság ezen ajtóinak kinyitása. Ha ezek az ajtók nincsenek nyitva, diákjaink és szüleik, valamint mi magunk is az egoizmus, a materializmus, a fogyasztás és a hedonizmus falai mögött maradunk bezárva. Ha ezek az ajtók nem nyílnak ki, az oktatás elveszíti küldetését és identitását, aminek az az eredménye, hogy az oktatás egyszerűen a sötét szobában való navigáláshoz szükséges készségek elsajátításává válik, vagy csak arra szolgál, hogy további falakat építsünk a sötét szobában.

Ismeritek Jan Tyranowski tiszteletreméltó történetét?²³ Miután egy pap elmondta neki, hogy a szentség lehetséges, még egy olyan egyedülálló laikus számára is, mint ő, elkezdte komolyan venni az utat a mennybe. Szülőhazájában, Lengyelországban tombolt a második világháború, és miután sok papot veszítettek letartóztatás miatt, Jánt megkérték, hogy vezesse az ifjúsági szolgálatot a plébániáján. Megosztotta a szentségre való törekvés iránti szenvedélyét, és olyan hatást gyakorolt, hogy 11 fiatalember papi és szerzetesi hivatást választott – köztük Karol Wojtyła, a jövőbeli II. János Pál pápa. Jan volt az, aki II. János

²² Ferenc pápa, szentmisei prédikáció (Kossuth Lajos tér, Budapest, 2023. április 30., vasárnap): <https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2023/documents/20230430-ungheria-omelia.html> (.)

²³ Jan Tyranowski tiszteletreméltó inspiráló életének rövid történetét lásd: <https://setonshrine.org/venerable-jan-tyranowski-and-mother-seton-when-lay-people-help-create-saints/> (.)

8+. *Katolikus nevelés és a kiskorúak védelme.* A mai világban a katolikus nevelésnek és a kiskorúak védelmének együtt kell járnia. Igen: még itt Magyarországon is! A néhai Ferenc pápa folyamatosan hangsúlyozta, hogy a kiskorúak védelmének túl kell lépnie a pusztá protokollok alkalmazásán. A visszaélések megelőzése „nem egy takaró, amelyet vészhelyzetekre terítenek, hanem az egyik alap, amelyre az *Evangéliumhoz* hű közösségeket építhetjük”.¹ Ez a kijelentés hangsúlyozza a folyamatos munka fontosságát, hogy az egyházon belül a legkiszolgáltatottabbak számára biztonságos és gyógyító környezetet teremtsünk. Ferenc pápa meg volt győződve arról, hogy az egyház küldetése „nem redukálható az alkalmazandó protokollokra, mivel az oktatást szolgáló képzés révén történő védelmet *szorgalmazza*”², hanem az olyan védelmi intézkedések *szorgalmazására* kell összpontosítania, amelyek integrálják az oktatást, a megelőzést és a gyógyuláshoz szükséges meghallgatást. A megelőzési politikák kialakításával az egyház még a legtávolabbi közösségekben is biztosítja, hogy „minden gyermek, minden kiszolgáltatott személy biztonságos környezetet találjon az egyházi közösségben”.³ Ezt az ígéretet az Egyháznak kell tennie, tükrözve a gyermekek és a kiszolgáltatott személyek védelme iránti kollektív elkötelezettséget.

2026. január 8-án XIV. Leó pápa a rendkívüli konzisztóriumon összegyűlt bíborosokhoz fordult, és megújította a hallgatás kultúrájára való határozott felhívást az egyházon belül, mondván, hogy a szexuális visszaélésekkel kapcsolatos válság továbbra is „valódi seb”, és sok áldozat további károkat szenvedett, amikor az egyházi vezetők nem fogadták be vagy nem hallgatták meg őket.⁴ Bár a találkozók központi témája nem a visszaélésekkel kapcsolatos válság volt, a pápa elmondta, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni. Figyelmeztetett a kísértésre, hogy elfordítsuk a tekintetünket, mondván, hogy az Egyháznak nem szabad sem a szemét, sem a szívét bezárnia az áldozatok szenvedése előtt.

Leó pápa megjegyezte, hogy bár a szexuális visszaélés önmagában is mély és néha élethosszig tartó sebeket okoz, a túlélők által átélt fájdalmat gyakran fokozza, hogy az egyház nem fogadja őket nyitottsággal és gondoskodással. Elmondta, hogy sok esetben az áldozatokat nem fogadták be, és nem is kísérték el azokkal a bizalmas gesztusokkal, amelyeket az autentikus pásztoroktól elvárnak. A pápa hangsúlyozta, hogy a figyelmes meghallgatás nem másodlagos gesztus, hanem az egyházi vezetés alapvető felelőssége. Azt mondta, hogy enélkül az egyház kockáztatja a botrány elmélyülését és a hitelessége elvesztését, különösen azok körében, akik már megsérültek.

Kérlek benneteket, mint pedagógusokat, hogy legyetek bátrak, és egyértelműen mondjátok ki, hogy az Egyházban nincs helye azoknak, akik visszaéléseket követnek el, legyetek éberek a jelekre, amelyek arra utalhatnak, hogy valaki visszaélést szenvedett, védjétek a kiskorúakat és a kiszolgáltatott személyeket, és különösen hallgassátok meg az áldozatokat és a túlélőket. Ez elengedhetetlen az igazságszolgáltatáshoz, a gyógyuláshoz és az érdemi reformhoz. Az igazi gyógyuláshoz együttérzésre és a túlélők mély fájdalmának megértésére van szükség.

És úgy vélem, hogy a katolikus oktatási intézmények számára elengedhetetlen, hogy partnerségeket építsenek ki az Egyházon kívüli szervezetekkel, például a polgári hatóságokkal, szakértőkkel és egyesületekkel, hogy „a védelem egyetemes nyelvvé válhasson”.⁵ Ezek a partnerségek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a kiszolgáltatott személyek számára szélesebb körű támogató hálózat jöjjön létre, és a védelem valóban globális prioritássá váljon. Van egy álmom...*Lumen educationis!*

¹ Ferenc pápa üzenete a Kiskorúak Védelmével Foglalkozó Pápai Bizottság plenáris ülészakájának résztvevőjéhez (Róma, „A. Gemelli” Kórház, 2025. március 20.): <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2025/documents/20250320-messaggio-tutela-minori.html> (.)

² Uott.

³ Uott.

⁴ XIV. Leó pápa záróbeszéde a rendkívüli konzisztóriumon (Vatikán, Zsinatesarnok, 2026. január 8., csütörtök): <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/speeches/2026/january/documents/20260108-concistoro-straordinario.html> (.)

⁵ Ferenc pápa üzenete, lásd a fenti 23. lábjegyzetet.

pápát vezette abban a viharos időszakban, bátorította imádságát és tanulmányait, és megismertette vele Keresztes Szent János és Montforti Szent Lajos műveit, amelyek az egész világ által később megismert spiritualitás alapját képezték.

Jan Tyranowski inspirálta Karol Wojtylát, ahogyan Louis és Azélie-Marie Martin vezette Lisieux-i Terézét, és Bosco Szent János tanította Szent Dominik Saviót, de *mindannyian* szentté lettek. A Krisztusért való bátor élet örök hatása olyasmi, ami soha nem lehet távol egy katolikus pedagógus elméjétől!

Hány szentnek volt olyan szülője, tanára, ifjúsági lelkipásztora, keresztaja vagy hittantársa, aki bátorította őt a Krisztussal való úton? Mi, akik ezt a mentor szerepet betöltjük, reméljük és imádkozunk azért, hogy egyértelműen mutassuk az utat a mennybe, és talán hatással legyünk a következő Karol Wojtylára, Lisieux-i Thérèse-re, Dominic Savióra. Köszönöm, hogy Egyházunk ifjúságát szolgáljátok. Ki tudja, lehet, hogy éppen a következő Karolt, Terézt vagy Domonkost, vagy Brenner Jánost, Salkaházi Sárát, Battyhány-Strattmann Lászlót vezetitek, tanítjátok, mentoráljátok és imádkoztok érte! Az itt való jelenlétetek ajándék, és Leó pápa és én hálásak vagyunk mindannyiátokért! *Lumen educationis*!

9. *Összegzés. A katolikus oktatás csillagképei ragyognak.* Végezetül engedjétek meg, hogy mély hálámat fejezzem ki nektek, Magyarország katolikus pedagógusainak felbecsülhetetlen és pótolhatatlan szerepéért. Ismerem a nehézségeket, amelyekkel szembe kell néznetek, és a rugalmasságot, amellyel óriási nehézségek közepette válaszoltok a hívásra. Látom és hallom az áldozatokat, amelyeket hoztatok katolikus iskoláink fennmaradásáért és diákjaink oktatásáért. A Covid-19 éveiben, amikor a világot félelem töltötte el, létfontosságú szerepet töltöttetek be, hogy békét, stabilitást és Krisztus szeretetét vigyétek el diákjainkhoz. Az Egyház nélkületek nem tudná teljesíteni a katolikus oktatás küldetését. Köszönöm mindazt, amit tettek és tesznek az iskoláinkért!

XIV. Leó pápa szereti a csillagok, különösen a csillagképek képét, mint a csoda, az értelem és az útmutatás képét. A csillagok érdekes használatának egyik utolsó pontja összekapcsolható Leó számos, az oktatáshoz és annak a reménnyel való kapcsolatához fűzött felhívásával: *lumen educationis*.

A katolikus hagyomány egy másik írója, Dante Alighieri szintén felismerte a csillagok, mint a remény jeleinek fontosságát a Magnum opusában, *Az isteni színjátékban*. Dante epikus költeményének mindhárom részét a „csillagok” szóval zárta, mert zárándoka ezeket használta útmutató fényként a mennybe vezető útján. Leó pápa a csillagok képeinek folyamatos használatával²⁴ emlékeztet minket

az emberiség bevezetésére a bölcsesség keresésébe, amely Platón szavaival élve csodálkozással kezdődött.²⁵ Nem tehetünk róla, de emlékezni kell az emberiség végére is ebben a bölcsesség-keresésben. Ez a cél Istenben található meg, akit Dante úgy ír le, amikor zárándoka a mennybe vezető útjának utolsó szakaszába ér, mint „*l'amor che move il sole e le altre stelle*”, „*a szeretet, amely a napot és a többi csillagot mozgatja*”.²⁶ Amire most szükségünk van, az egy olyan oktatási modell, amely a csodálatból születik, elősegíti azt, és bölcsességet keres; amely a világ dolgaira és azokon túl a mennyei dolgokra mutat. *Lumen educationis*.

Köszönöm a fentiekben kifejtett elkötelezettségüket. *Minden pedagógus nagy ajándék az Egyház és a nemzet számára!*

Áldás a tanácskozásaikra!

Köszönöm a figyelmüket!

²⁴ Vö.: a fenti 9. lábjegyzet.

²⁵ Platón, *Theaetétosz*, 155d: „τὸ θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη.”

²⁶ Dante Alighieri, *Az isteni színjáték*, Paradicsom, XXXIII. ének, 145. vers.